

Al servei de la terra

La custòdia del territori és una pràctica molt estesa als països anglosaxons que facilita les **iniciatives voluntàries de conservació** de la natura, el paisatge i el patrimoni cultural. A Catalunya es comença a estendre i ja hi ha un 2,34% del territori custodiat

IRENE CASELLAS

● L'any 1987, els membres de l'Associació de Defensa del Patrimoni de Riudarenes (Selva) van decidir posar-se en contacte amb els propietaris privats de diverses basses del municipi per informar-los de la presència de tortugues de rierol, una espècie amb risc de desaparèixer. Va ser l'inici d'una fructífera relació que encara es manté actualment: els propietaris van aconseguir que l'Ajuntament reconegués les seves terres com a reserva municipal parcial i els naturalistes es van comprometre a fer el seguiment i la conservació de l'hàbitat de les tortugues, una tasca que han anat fent fins ara.

Aquesta va ser una de les primeres iniciatives catalanes de custòdia del territori, una pràctica molt estesa a l'Amèrica del Nord i en alguns països europeus que s'estén com la protecció i gestió responsable dels recursos que ofereix la terra. La custòdia sempre involucra dues parts: d'una banda, els propietaris dels terrenys i, de l'altra, les entitats de custòdia, que tant poden ser organismes públics (ajuntaments, consorcis de gestió de territori, espais protegits...) com privats (associacions, fundacions...).

Restaurar una font o un camí, recuperar conreus, vetllar pel manteniment dels arbres i els arbusts, reintroduir espècies desaparegudes... Aquestes són només algunes de les iniciatives que es poden dur a terme gràcies a la pràctica de la custòdia, en la qual ja treballen una trentena d'entitats a Catalunya. La majoria formen part de la Xarxa de Custòdia del Territori, que es va crear el 2003 i que des de llavors treballa per continuar impulsant acords de tot tipus. Aquests en són alguns exemples:

► **Compra de terrenys.** Els Ullals de Panxa són unes surgències d'aigua dolça que apareixen al delta de l'Ebre. Són aigües d'altíssima qualitat procedents d'aqüífers subterranis. Tot i el seu

Un grup de flamencs a la llacuna de la reserva de Riet Vell, un espai gestionat per SEO/Birdlife al delta de l'Ebre que pretén demostrar la viabilitat d'un projecte de desenvolupament sostenible. A Riet Vell s'apleguen l'agricultura ecològica de l'arròs i la recuperació d'hàbitats naturals de zones humides. / ABRAHAM SEBASTIÀ

interès, estan fora del parc natural i malauradament no gaudeixen de cap tipus de protecció. Per això, la Fundació Natura treballa per protegir-les a través de la compra de l'espai on es troben i de la seva restauració. La fundació ha adquirit fins ara una de les finques on hi ha els Ullals, de 0,88 hectàrees, i ha netejat i protegit amb tanques les quatre surgències que hi apareixen.

► **Donació.** El Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Natura (GOB) treballa per preservar la pineda de sa Maleïda, de 14 hectàrees i situada a prop d'Andratx (Mallorca). Aquesta finca va passar a ser propietat del GOB arran de la donació de la família propietària.

► **Cessió de drets.** La Fundació Territori i Paisatge de Caixa Catalunya, amb la col·laboració tècnica de l'ADF-Mig Pallars, i mitjançant diversos convenis de

col·laboració amb entitats municipals, ha adquirit els drets de tala de 141,8 hectàrees de boscos vells en 25 indrets del Pallars Sobirà, per un període d'entre 20 i 30 anys, amb l'objecte de preservar-los. Són sectors forestals de bosc madur i ben conservat, hàbitat d'espècies escasses dels boscos subalpins, com el gall fer, el mussol pirinenc i el picot negre. D'aquesta manera es converteixen en reserves forestals i se n'assegura la protecció a llarg termini.

► **Lloguer.** La Societat Espanyola d'Ornitologia té arrendades dues finques de 7 i 55 hectàrees als Panissos i l'illa de Riu (Montsià). En una part es realitza un itinerari interpretatiu i s'han col·locat dos observatoris i la resta es dedica al cultiu ecològic d'arròs.

► **Cessió de l'ús.** Fecea ha cedit l'Ajuntament de Lleida l'ús i la

gestió del parc de la Mitjana, per a usos de conservació, d'educació i de lleure de la població. Aquest parc, resultat d'un embassament del riu Segre a tocar de la ciutat de Lleida, és una interessant zona humida amb un microclima que ha afavorit el creixement d'un frondós bosc de ribera amb pollancre, àlbers, verns i freixes. La propietat continua sent privada, però l'Ajuntament hi pot fer vigilància i seguiment de la gestió; actuacions d'habilitació de la finca per a l'ús públic; i conservació de valors naturals i patrimonials.

► **Acord escrit.** L'associació Nereo gestiona les 80 hectàrees marines de l'àrea protegida de ses Negres (Begur, Baix Empordà), gràcies a un conveni de col·laboració amb el Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Begur. L'objectiu és demostrar la capacitat de re-

cuperació d'una zona marina degradada en condicions favorables i al mateix temps fer educació ambiental i formació.

► **Declaració de refugi de fauna salvatge.** La Bassa Roja és una entitat que treballa per la recuperació dels sots de Vallfogona, uns terrenys comunals d'unes 20 hectàrees a Vallfogona de Balaguer (Noguera). L'experiència inclou diferents fórmules de preservació, com ara figures legals de protecció per les administracions locals (com la declaració de refugi de fauna salvatge), adquisicions de terrenys per particulars, donacions dels particulars amb vista a una cessió d'ús...

► **Acord verbal.** El Grup de Medi Ambient de Corbera de Llobregat ha arribat a un acord verbal amb el propietari d'una finca del municipi, can Planas, per a la recuperació d'un camí històric.

208 acords

Segons les dades de la Xarxa de Custòdia del Territori, a Catalunya, Andorra i les Illes Balears s'han fet fins ara 208 acords de custòdia en finques privades i públiques, a càrrec de 39 entitats de custòdia i dels propietaris de les diferents finques. Aquests acords sumen una superfície de més de 86.631 hectàrees. La majoria d'acords són convenis o contractes jurídics (81%), en segon lloc hi ha les compres de finques per les entitats (14%), i per últim, els acords verbals (5%), utilitzats per les entitats més petites. El 75.6% dels acords de custòdia es fan en finques de propietat privada i la resta, en finques públiques. La Fundació Territori i Paisatge Caixa Catalunya, la Fundació Josep Carol, el GOB Menorca, la Societat Espanyola d'Ornitologia i la Fundació Natura són les entitats amb un nombre més alt d'acords. Tot i això, cada cop hi ha més petites entitats locals i comarcals que també utilitzen la custòdia del territori.

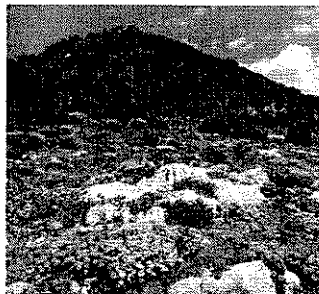

Un antic pou per conservar patates a la muntanya d'Alinyà, a l'Alt Urgell, una zona gestionada per la Fundació Territori i Paisatge. / FRANCESC MUNTADA (FTP)

Protegir el territori i el paisatge

● La Fundació Territori i Paisatge de l'Obra Social de Caixa Catalunya és una entitat pionera a Catalunya pel que fa a la custòdia del territori. Actualment protegeix dinou espais naturals repartits per la geografia catalana, que suposen una superfície total de gairebé 7.500 hectàrees i una inversió de 10 milions d'euros.

A la demarcació de Barcelona, la fundació protegeix Puigventós, el coll de Can Maçana i els boscos de Can Roca-els Blaus. A les comarques de Girona, les zones protegides són Mig de Dos Rius, Bosc de Tosca, Ter

Veil, Can Puig de Fitor i la Rubina, mentre que a Lleida té en propietat, entre d'altres, la muntanya d'Alinyà, Mont-rebel, l'estany d'Ivars i les Planes de Son, indret on ha impulsat el Centre de Natura i Desenvolupament Sostenible dels Pirineus.

Finalment, a Tarragona, entre d'altres, té els espais de Bosc de Vilalta, port d'Arnes, el congost de Fra Guerau, l'Aufacada i el Mas de Cigonyes.

Tots aquestes espais tenen una gran vàlua, tant ecològica com paisatgística, i la fundació ha considerat imprescindible adquirir-los perquè podrien ser alterats per activitats poc respectuoses amb el medi. D'aquesta manera, la fundació s'ha convertit en l'entitat privada catalana que inverteix més recursos en la compra d'espais de gran valor.

- ASS. HÀBITATS PROJECTE RIUS
Tel. 93 4213216
www.projecterius.org
- CREU ROJA CATALUNYA
Tel. 93 300 65 65
www.creuroja.org
- DEPANA
Tel. 93 2104679
www.depana.org
- FUNDACIÓ NATURA
Tel. 93 2373802
www.fundacionatura.org
- FUNDACIÓ TERRA I ARBRES
Tel. 93 4581540
- FUNDACIÓ TERRITORI I PAISATGE
Tel. 93 4847367
obrasocial.caixacatalunya.es
- SEO/BIRDLIFE
Tel. 93 2892284
www.seo.org
- IAEDEN
Tel. 972 670531
www.iaeden.org
- CONSORCI DE LES GAVARRES
Tel. 972 643695
www.consorcigavarres.org
- NEREO
Tel. 972 624146
www.nereo.org
- GALANTHUS
Tel. 972 485234
www.asgalanthus.org
- CONSORCI DE L'ALTA GARROTXA
Tel. 972 287829
www.altagarrotxa.org
- ZONA VOLCÀNICA DE LA GARROTXA
Tel. 972 264666
www.parcscatalunya.net
- CENTRE D'ESTUDIS DELS RIUS MEDITERRANIS
Tel. 93 8515022
www.mitmanlieu.org
- GRUP DE NATURALISTES D'OSONA
Tel. 93 8815519
www.gnosona.com
- FUNDACIÓ EMYS/ ADEPAR
Tel. 972 164571
- ESPAI RURAL DE GALLECS
Tel. 93 5445397
www.espairuralgallecs.net
- CONSORCI PER A LA DEFENSA DE LA CONCA DEL RIU BESÒS
Tel. 93 8405270
<http://www.cdcbesos.org>
- GRUP DE MEDI AMBIENT DE CORBERA DE LLOBREGAT (GEMC)
Tel. 93 6501131
www.amics21.com/corbera/
- GEVEN
Tel. 977 664439
www.stormpages.com/geven
- LA BASSA ROJA, AMICS DE LA NATURA
Tel. 630 616921
- LA BANQUETA
Tel. 973 150417
www.paisoscatalans.org/lanbanqueta/
- GRUP DE NATURA FREIXE
Tel. 977 411232
www.fut.es/freixe/
- XARXA DE CUSTÒDIA DEL TERRITORI
Tel. 93 886 61 35
www.custodiateritori.org